

نام شخصیت: پهلوان

نوع عروسک: نمایشی نخي (ماريونت)

وابستگی جغرافيايي: ايران (برگرفته از آيين‌های سنتي مناطق شهري و روستايي)

دوره تاريخي: تثبيت يافته در دوران قاجار با پيشينه در اسطوره‌ها و روايت‌های شفاهي

ژانر نمایشي: حماسي، اخلاقي، طنز موقعيت

نقش در نمایش: قهرمان مثبت، حافظ عدالت و اخلاق اجتماعي

توصيف كلي

پهلوان يکي از شخصيت‌های مهم و محبوب نمایش خيمه‌شب‌بازي است. چهره‌ای مردانه، با سبيل ضخيم، بدن ورزيده، کلاه نمدي يا دستار، پيراهن چسبان و شلوار گشاد دارد. اين شخصيت بازتابي از قهرمانان سنتي، مانند رستم يا پوريای ولي است. حرکات‌های او استوار، قدرتمند و اغلب همراه با نمایش نيروی بدني است. از لحاظ شخصيتي، پهلوان فردي درستکار، ساده‌دل و گاهی زودجوش است.

شيوه ساخت و اجرای فني

عروسک پهلوان به صورت ماريونت (نخي) ساخته شده و اغلب دارای کنترل حرکتی برای بازوها، سر، گاه سينه و شمشير است. در برخي نسخه‌ها، بازوی راست متحرک است تا اجرای ضربه يا اشاره ي قاطعانه را ممکن سازد. جنس بدنه معمولاً از چوب يا خمير کاغذی مستحکم است، با پوشش پارچه های ساده ولي مقاوم. صدای پهلوان تن بم و قاطع دارد، با ته‌لهجی تهرانی يا لری برای القای حس مردمی بودن.

جايگاه نمایشي

پهلوان معمولاً در مقابل ظلم يا حماقت شاه و وزير ظاهر می‌شود و از شخصيت‌هایی مانند مبارک يا مردم کوچه و بازار حمايت می‌کند. نقش او برقراری عدالت، کمک به ضعيفان و مقابله با ستم است. دراماتورژی نقش پهلوان اغلب بر پایه تقابل با قدرت، ايجاد تعادل و بازگرداندن نظم اجتماعي استوار است. گاه در نقش ناجی و گاه مشاور خيرخواه حضور دارد.

تحليل و معنا

پهلوان در خيمه‌شب‌بازي، بازتابي از «قهرمان مردمی» است. او تلفیقي از ارزش‌های عرفی (مروت، لوطی‌گری، حمايت از ضعيف) و انتقاد غيرمستقيم به ستم‌پيشگان است. اين شخصيت، زبان حال مردم در برابر زور و بی‌عدالتی است و با آن‌که گاه ساده‌لوح يا تندمزاج نشان داده می‌شود، در نهايت نمایندهی «حق» و «انصاف» است.

موسيقي و صدا

ورود پهلوان معمولاً با ریتم زورخانه‌ای، ضرب زورخانه يا ضرب آهنگ‌های کوبشی اجرا می‌شود. صدای او همراه با ته‌لهجه‌های محلی، ايجاد حس خودماني و تعلق به طبقات فرودست دارد. گاه با شعارهایی مانند «يا علی!» يا «پهلوان هيچ وقت پشت نمی‌کنه!» همراه می‌شود.

وضعيت نگهداری

عروسک پهلوان معمولاً با بدنه‌ای مستحکم، لباس‌های ساده و نشانه‌های قهرمانی (شمشير، کمربند، دستبند) ساخته می‌شود. در مجموعه‌های موزه‌ای، نمونه‌هایی از او با تزئينات محدود اما دقيق و با حفظ نمادهای پهلواني (مثلاً بازوبند يا پارچه‌ی نذری) نگهداری می‌شوند. اين شخصيت در ترکيب با شاه، وزير و مبارک ايفای نقش می‌کند و اغلب نقطه‌ی عطف اخلاقي داستان است.